

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ЧЖУ ЦЗЮНЬЦЯО

УДК 378:016:[7.071.2:784](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор
ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки мистецтва
і фортепіанного виконавства.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
РАСТРИГІНА Алла Миколаївна,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін
та методики музичного виховання;

кандидат педагогічних наук, доцент
БОРИСОВА Світлана Володимирівна,
Державний заклад «Луганський національний
університет імена Тараса Шевченка»,
доцент кафедри музичного мистецтва.

Захист відбудеться 26 січня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імена М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 22 грудня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На етапі інтеграції вітчизняної системи вищої освіти в європейський освітній простір проблема формування професійної культури майбутніх учителів у вищій педагогічній школі набуває особливого сенсу, на чому наголошено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. Необхідність модернізації системи вищої освіти зумовлює нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, їх загальної й професійної культури, складовою якої є вокальна культура.

Формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлено істотними змінами освітньої парадигми, що полягають в утвердженні особистісної значущості їх професійного зростання, у новому баченні завдань, які покладаються на вчителя нової української школи. Професійні компетенції сучасного вчителя музичного мистецтва орієнтують на його здатність до педагогічної творчості, у тому числі вокально-виконавської діяльності. Особливого значення вона набуває в умовах реформування вищої музичної освіти.

Загальнопедагогічні засади професійної освіти висвітлюються у працях А. Алексюка, І. Беха, В. Бондаря, Н. Дем'яненко, І. Зязюна, І. Підласого, М. Фіцули; питанням формування професійно-педагогічної культури фахівців присвячені роботи В. Беніна, Є. Бондаревської, І. Ісаєвої, В. Сластьоніна та ін. Педагогічна культура в них постає як важлива частина загальної культури вчителя, котра виражається у системі його професійних якостей і особливостях педагогічної діяльності.

Теоретичні положення сучасної педагогіки мистецтва, культурологічної освіти у вищих навчальних закладах, становлення та перспектив науково-педагогічних шкіл відображені у наукових працях Н. Гуральник, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін. Методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва висвітлено в роботах Л. Арчажнікової, С. Борисової, Л. Василевської-Скупой, Л. Масол, О. Ростовського, Л. Хлебникової та ін.

Інтерес у контексті нашого дослідження представляють роботи з питань формування педагогічної культури майбутніх музикантів (Н. Волчегурська), художньої-освітньої культури (Л. Рапацька, О. Шевнюк), методологічної культури (Е. Абдулін), музично-естетичної культури (Р. Тельчарова), вокально-хорової культури (А. Растрігіна, Т. Смирнова), виконавської художньої майстерності (В. Білоус, О. Плохотнюк), перевтілення виконавця у вокально-сценічному мистецтві (І. Силантьєва) та ін.

Формування вокальної культури, як важливого компонента професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування отримало широке висвітлення у науково-методичній літературі. Основні положення професійної підготовки співаків розглядали Д. Аспелунд, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, Д. Євтушенко, В. Ємельянов, Ф. Заседателев, М. Микиша, В. Морозов, О. Стахевич, Л. Тоцька, С. Юдін та ін.; історичні аспекти розвитку вокального мистецтва та вокального виконавства розглядали В. Багадуров, І. Назаренко, Л. Ярославцева та ін.; розвиток української

національної вокальної педагогіки розкриваються у працях В. Антонюк, Б. Гнидь, Р. Лоцман, Л. Прохорової та ін.; питання вокальної підготовки майбутніх викладачів досліджували Л. Василенко, О. Маруфенко, А. Менабені, О. Прядко, С. Сквирський, Г. Стасько, Т. Ткаченко, Ю. Юцевич та ін.

Науковій увазі гідні праці китайських учених (філософів, істориків, психологів, педагогів, мистецтвознавців, методистів) з вокальної культури: Гуан Дієнхуа, Джоу Сяоєн, Лі Динвей, Пан Найсьєн, Сюї Ін, ЦзиньТелинь, Цзоу Бенчу, Чжоу Чанхай, Шан Дьясян, ШеньСян, Ши Вейджен та ін.

Серед сучасних дисертаційних досліджень, присвячених проблемам формування вокальної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки, відмітимо роботи Вей Лімін, Лі Чуньпен, Пан На, Сунь Гоцян, Чен Дін, Чжан Яньфен та ін.

У багатьох дослідженнях термін «вокальна культура» є вживаним, натомість автори не розкривають семантику даного поняття в усій його повноті, а обмежуються лише застосуванням цього терміну у вузько конкретизованому формулюванні. Вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва має специфічні особливості, що проявляються в єдності педагогічної та виконавської компетенцій. Натомість методика формування вокальної культури студентів на освітньому рівні бакалаврів у процесі їх професійної підготовки залишились недостатньо висвітленими в теорії та практиці.

У зв'язку з цим, виникають суперечності: між необхідністю розв'язання комплексу завдань з формування вокальної культури бакалаврів і недостатньою творчою зорієнтованістю їх музично-педагогічної освіти; між розробленістю понять «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура» і недостатнім теоретичним осмисленням поняття «вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва»; між необхідністю здійснення складної вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та недостатньою розробленістю організаційно-методичної системи успішного формування у них вокальної культури у процесі професійної підготовки.

Актуальність проблеми, її недостатнє теоретичне і практичне дослідження, наявність низки означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки»**.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у межах комплексної теми кафедри педагогіки «Освітні технології навчально-виховного процесу в сучасних закладах освіти» (державний реєстраційний № 0110U000751) та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження «Вдосконалення фахової та методичної підготовки вчителя музики до практичної професійної діяльності».

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 24.09.2015 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методику ефективного формування вокальної культури майбутніх учителів музики у процесі професійної підготовки бакалаврів мистецтва.

Відповідно до мети дослідження визначені наступні **завдання**:

1. На основі вивчення науково-теоретичної літератури здійснити системний аналіз розробленості проблеми формування вокальної культури як складової професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

2. Визначити сутність поняття «вокальна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва».

3. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти вокальної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

4. Розробити організаційно-методичну модель формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. Визначити критерії та показники оцінки сформованості вокальної культури студентів та схарактеризувати їх рівневу відповідність.

6. Експериментально перевірити та впровадити модель формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процес професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах.

Предмет дослідження – методика формування вокальної культури бакалаврів, майбутніх учителів музичного мистецтва.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: теорія наукового пізнання; філософські положення про сутність мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості та художнього пізнання дійсності; єдність теорії і практики; загальнопедагогічні принципи гуманізації та гуманітаризації освіти: системний (В. Афанасьєв, І. Блауберг, Е. Юдін та ін.), діяльнісний (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.), аксіологічний (В. Бондар, В. Сластьонін, В. Ядов та ін.) та особистісно зорієнтований (І. Бех, Є. Бондаревська, О. Пехота, та ін.) підходи; культуровідповідність (М. Каган, С. Кримський, Т. Чередніченко, О. Шевнюк та ін.); теорія педагогічної культури (О. Бондаревська, І. Підласий, І. Якиманська та ін.) та професійної підготовки майбутніх учителів (А. Алексюк, І. Зязюн, В. Кан-Калік, С. Якушева та ін.); психофізіологічні основи постановки голосу (І. Павлов, Л. Работнов, І. Сеченов, Чжоу Чанхай, О. Яковлев та ін.); історико-філософські, теоретичні і методичні положення мистецької освіти (Гуан Дієнхуа, Лі Динвей, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, Сю Сінсяо, Сюї Ін, Цзоу Бенчу, Чжоу Сяоен, Шан Дьясан, Ши Вейджен та ін.); концептуальні засади підготовки майбутніх учителів музики (Е. Абдуллін, О. Ростовський та ін.); теорія формування вокальної культури (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, В. Морозов, О. Стахевич, Ю. Штокгаузен та ін.) і методика підготовки майбутніх фахівців (Л. Василенко, А. Менабені, Пан Найсьєн, О. Прядко, Г. Стасько, Цзинь Телінь, Шень Сян, Ю. Юцевич та ін.).

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети в дисертації використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз науково-

методичної літератури для визначення поняттєво-категоріального апарату, стану розробленості проблеми формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; узагальнення і систематизація теоретичних положень для обґрунтування організаційно-методичної моделі формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки; *емпіричні*: педагогічне спостереження, анкетування, тестування, опитування, бесіди з метою дослідження характеру і рівнів сформованості основних структурних складових вокальної культури та педагогічний експеримент для перевірки ефективності запропонованої методики формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі їх підготовки; *методи математичної статистики* для визначення статистичної значущості результатів, отриманих у ході експерименту, та їх перевірки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично розроблено та експериментально перевірено організаційно-методичну модель формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі їх професійної підготовки; обґрунтовано та представлено зміст і структуру (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, творчо-виконавський компоненти) досліджуваного феномена; представлено і включено до наукового обігу авторське визначення поняття «вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва», розроблено критерії (міра сформованості ціннісно-естетичних орієнтирів, міра емоційної вмотивованості, міра інформаційної обізнаності, наявність музично-інтелектуального досвіду студентів, ступінь виконавської і комунікативної активності, міра обізнаності та досвідченості у теорії і технології вокального навчання) та показники сформованості вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва;

- *набули подальшого розвитку* наукові уявлення стосовно професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як інтеграційної сутності особистості;

- *вдосконалено* зміст, форми і методи формування вокальної культури студентів у ВНЗ мистецько-педагогічного профілю.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що представлені методика, педагогічні умови, критерії і показники оцінки сформованості досліджуваного феномена можуть бути застосовані у професійній освіті з метою оптимізації формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах на рівні бакалаврів; запропонована методика може бути використана в практиці підготовки студентів у педагогічних закладах освіти та в процесі творчого самовдосконалення й колективної творчої концертно-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, представлені методичні рекомендації вокальної підготовки студентів педагогічних університетів України та Китаю.

Теоретичні положення та практичні результати науково-дослідної роботи **впроваджено** у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10 /140 від 01.02.2016 р.); Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 1244 від 02.11.2015 р.); ДЗ «Південноукраїнський

національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка 3298/18 від 17.11.15 р.); ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/2164 від 26.10.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались автором на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Музична культура в системі освіти: міжнародний досвід» (Луганськ, 2010); V Міжнародній науково-практичній конференції «Ціннісні пріоритети освіти: виклики ХХІ століття» (Луганськ, 2011) та «Проблеми музично-естетичного виховання дітей та молоді у ХХІ столітті» (Луганськ, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності» (Луганськ, 2013); XII міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогіка мистецтва і мистецтво педагогічної дії» (Київ, 2015); XVII науково-практичній конференції «В мире научных открытий» (Таганрог, 2015); III Міжнародній Інтернет-конференції «Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики» (Переяслав-Хмельницький, 2016); II Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2016); *всеукраїнських*: X Всеукраїнській науково-методичній конференції (Київ, 2013); *регіональних*: «Проблеми сучасного музичного виховання і навчання» (Луганськ, 2007–2011 рр.); *міжвузівських*: «Сучасні проблеми художньої освіти та естетичного виховання молоді» (Луганськ, 2012-2013) і щорічних університетських науково-практичних конференціях; основні результати дослідження було обговорено на засіданнях кафедри педагогіки та кафедри співів і диригування ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження висвітлено у 11 публікаціях, з яких: 7 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті у міжнародних наукових фахових виданнях, 2 статті у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (354 найменування, з них 31 іноземними мовами, з яких 13 китайською). Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок, з них 199 – основного тексту. Робота містить 14 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику дисертації, обґрунтовано актуальність обраної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито науково-методологічну базу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, наведені відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі «**Науково-теоретичні основи дослідження вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва**» розглянута категоріальна сутність вокальної культури як загальнонаукової

категорії в контексті специфіки змісту вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; визначені та обґрунтовані основні структурні компоненти вокальної культури; представлено визначення поняття «вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва».

Огляд фундаментальних праць з теорії педагогіки мистецтва свідчить про переважну увагу науковців до проблем виконавсько-технологічної підготовки вокалістів. Питання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої діяльності, поглиблення художньої ерудиції, здатності інтегрувати здобуті знання у педагогічній практиці розкриваються в науково-методичних дослідженнях недостатньо.

Аналіз робіт В. Беніна, Є. Бондаревської, І. Ісаєвої, В. Сластьоніна та інших авторів виявив, що педагогічна культура розглядається складовою загальної культури вчителя, системи професійних якостей, індивідуальних проявів у педагогічній діяльності, а професійна підготовка є складовою формування загальної культури особистості. Загальнопедагогічні засади професійної освіти (А. Алексюк, І. Зязюн, І. Підласий, М. Фіцула та ін.), теоретичні висновки сучасної теорії музично-педагогічної освіти (Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.); питання формування професійної культури у майбутніх викладачів: педагогічної культури (Н. Волчегурська, А. Растригина та ін.); художньої культури (Л. Рапацька та ін.), методологічної культури (Е. Абдуллін та ін.), музично-естетичної культури (Р. Тельчарова та ін.), вокально-хорової культури (А. Любомудрова та ін.); проблеми творчого ставлення студентів педагогічних вищих навчальних закладів до виконавської майстерності (І. Єненко, О. Єрошенко та ін.); методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя музики (Л. Арчажнікова, Л. Василенко, О. Плотницька, О. Прядко, Л. Хлебникова та ін.) стали методологічним підґрунтям формування особистості вчителя.

З'ясовано, що науковцями приділено увагу професійній підготовці співаків, а саме: теоретичним положенням стосовно розвитку співацького голосу (Д. Аспелунд, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, Д. Євтушенко, В. Ємельянов, Ф. Заседателев, М. Микиша, В. Морозов, Т. Ткаченко, Л. Тоцька, С. Юдін та ін.); розвитку української вокальної культури (В. Антонюк, Б. Гнидь, Л. Прохорова та ін.); питанням вокальної підготовки майбутніх фахівців (Л. Василенко, О. Маруфенко, А. Менабені, Г. Стасько, Ю. Юцевич та ін.); окремою складовою вокальної культури висвітлено методико-технологічні питання формування вокальної та педагогічної культури (О. Плеханова, Л. Тоцька та ін.); методиці формування основ вокальної культури молодших школярів (Л. Гавриленко). Авторами висвітлено характерні особливості звуковидобування, поєднання тексту з музичною інтонацією під час співу.

Досліджено, що у роботах О. Далецького, Л. Дмитрієва, А. Менабені, В. Морозова, І. Назаренко, Л. Работнова, Г. Стулової, Р. Юссона, В. Юшманова розкривались різні аспекти навчання співу. В них знайшли віддзеркалення теоретичні висновки щодо поетапного формування вокальних умінь, психологічні особливості цього процесу, оцінки досягнень й усунення недоліків. У роботах китайських авторів (Вей Лімін, Лі Динвей, Сю Синсяо,

Цзінь Телінь, Шень Сян, Джоу Сяоен) розкриті ідеї взаємозбагачення теорії та практики у навчанні вокалу, застосування знань з психології, прояву студентами ініціативи, здобуття власного виконавського досвіду. У працях, присвячених професійній підготовці вчителів музики, бракувало комплексного підходу до розв'язання навчальних завдань, розробці доцільних педагогічних умов, зорієнтованих на формування їх вокальної культури.

З'ясовано, що поняття «вокальна культура» є підпорядкованим визначенню понять «культура», «духовна культура», «музична культура». Серед визначень акцентовано увагу на розумінні культури, як міри реалізації творчого потенціалу особистості, як транслятора накопичених історією духовних цінностей, виокремлено головну функцію культури – формування людини в історичному процесі її розвитку як суб'єкта духовної діяльності

Встановлено, що для професійної підготовки майбутніх фахівців мистецтва здебільшого використовуються емпіричні методи формування їх вокальної культури; виявлено деякі суперечності між традиційними методами роботи та сучасними потребами розв'язання комплексу завдань з формування вокальної культури школярів (інтерпретація художньо-образного змісту творів, національно спрямований музичний репертуар тощо), здатних у майбутньому відтворювати й збагачувати загальну культуру суспільства.

Спираючись на вітчизняні та міжнародні наукові досягнення стосовно сутності вокальної культури, ми пропонуємо таке розуміння поняття «вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва» – *це здобута та сприйнята особистістю сукупність професійно значущих компетенцій, які за рахунок власних індивідуально-особистісних якостей і вокально-технологічних досягнень забезпечують майбутнім учителям музичного мистецтва ефективне самовдосконалення і творчу навчально-виховну та виконавську діяльність із школярами.*

У ході дослідження було встановлено структуру досліджуваного феномена, яка містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний і творчо-виконавський компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент відображає сформованість мотивації на усвідомленість пісенних традицій вітчизняної та світової вокальних шкіл, співацьке самовдосконалення; вільне орієнтування у стилях і жанрах вокальних творів у світовій та українській музичній спадщині в обсязі програми вищого навчального закладу, наявність розуміння цінності вокального мистецтва і передачі його школярам.

Когнітивний компонент передбачає цілісність вокально-методичних і мистецьких знань, ерудованість у музично-освітній галузі, значний обсяг знань з науково-теоретичних понять; знання психолого-педагогічних закономірностей впливу мистецтва на художньо-естетичний розвиток особистості, здатність інтегрувати здобуті знання у практичній педагогічній і виконавській діяльності; захопленість вокально-педагогічною діяльністю та вміння адекватно оцінити набутий навчальний і виконавський досвід.

Творчо-виконавський компонент виражає здатність до самостійного втілення художньо-образного змісту вокальних творів, емоційно-чуттєве

уявне «спілкування» з мистецтвом, слухацькою аудиторією, активність у колективній творчій концертно-виконавській діяльності, володіння сукупністю вокально-методичних умінь і навичок; спроможність технічно досконало й емоційно виразно виконувати вокальні твори.

У другому розділі **«Розробка організаційно-методичної моделі формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в професійній підготовці»** розкрито сутність і представлені складові організаційно-методичної моделі формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, подані педагогічні умови та розкриті освітньо-виховні функції вокальної культури, розроблено комплекс критеріїв сформованості вокальної культури за їх показниками на відповідних рівнях.

Розкрито сутність процесу формування вокальної культури в контексті психолого-педагогічного знання, що уможливило обґрунтування складових функціонування поетапної організаційно-методичної моделі, в яку включено: педагогічні умови формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; критерії та відповідні показники оцінки сформованості досліджуваного феномена з урахуванням діяльного, особистісного і системного підходів; рівні сформованості та поетапне розгортання цього процесу (рис. 1).

У результаті застосування представлених педагогічних умов і відповідного комплексу методів забезпечувалась реалізація необхідних освітньо-виховних функцій, серед яких основними ми вважаємо: *емоційно-ціннісну* функцію (ґрунтується на реалізації шляхів і методів залучення особистості до духовних, морально-естетичних цінностей засобами вокально-виконавського мистецтва), *емпатійно-гуманістичну* функцію (в основу покладено механізм децентрації, що передбачало прояв чуйності, емпатії, опосередкованих естетичним співпереживанням персонажам музично-драматичних творів); *професійно-майстерну* функцію (спрямована на набуття співацького, акторського, техніко-виконавського і викладацького досвіду); *творчу* функцію (перетворення особистості з пасивного об'єкта зовнішнього вокально-педагогічного впливу на суб'єкт вокального самовдосконалення).

З метою формування основних компонентів вокальної культури у майбутніх фахівців мистецтва було розроблено та впроваджено у процес професійної підготовки такі педагогічні умови: організація творчого культурно-освітнього середовища у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; спонукання ініціативності студентів до власної вокальної діяльності; застосування варіативних форм і методів вокального навчання; активне вдосконалення виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва шляхом залучення їх до процесу колективної творчої концертно-виконавської діяльності. Доведено, що впровадження запропонованих педагогічних умов формування вокальної культури в навчальний процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва виявилось ефективним.

Рис.1. Організаційно-методична модель формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва

Для проведення експериментальної роботи розроблено комплекс критеріїв та їх показників для оцінки успіхів у формуванні вокальної культури учителів музичного мистецтва, що узгоджувались із визначеними

структурними компонентами вокальної культури:

- *міра сформованості ціннісно-естетичних орієнтирів*, що передбачає бажання набуття власної вокальної культури, розкриття її цінності для отримання загальної та музично-мистецької ерудиції школярів. Цей критерій містить показники: а) сформованість мотивації до художньо-естетичного спілкування з мистецтвом; б) націленість на пізнання пісенних традицій вітчизняної та світової вокальних шкіл; в) співацьке самовдосконалення;

- *міра емоційної вмотивованості*, що відображає сформованість стійкого інтересу до музичного мистецтва, емоційне відчуття художньо-естетичної цінності світових шедеврів вокального мистецтва. Цей критерій містить показники: а) вільне орієнтування у стилях і жанрах вокального музичного мистецтва; б) відчуття світової та української музичної культури в обсязі програми вищого навчального закладу; в) наявність розуміння цінності вокального мистецтва;

- *міра інформаційної-обізнаності*, що передбачає цілісність естетичних, вокально-педагогічних і мистецько-професійних знань. Цей критерій вимірювався показниками: а) розвиненість художньо-естетичного кругозору; б) знання естетичних, психолого-педагогічних закономірностей впливу мистецтва на художньо-естетичний розвиток особистості; в) здатність інтегрувати здобуті знання у практичній педагогічній і виконавській діяльності;

- *наявність музично-інтелектуального досвіду студентів*, який передбачає широку ерудованість у музично-освітній галузі, значний обсяг знань з науково-теоретичних понять. Цей критерій містить такі показники: а) вміння сприймати та оцінювати естетичні об'єкти; б) стійкий інтерес та захопленість вокально-педагогічною діяльністю; в) вміння адекватно оцінити набутий навчальний і виконавський досвід;

- *ступінь виконавської та комунікативної активності*, який передбачає наявність педагогічного і вокального концертно-виконавського досвіду, вміння спілкуватись з аудиторією, вміння демонструвати творчу діалогову взаємодію у колективному виконавстві. Він містить такі показники: а) здатність до самотійного втілення художньо-образного змісту вокальних творів; б) уявне емоційно-чуттєве «спілкування» з художнім твором і слухацькою аудиторією; в) здатність до колективної творчої концертно-виконавської діяльності, її активність;

- *міра обізнаності та досвідченості у теорії і технології вокального навчання*, що розкриває знання з теорії та історії вокальних методик, обізнаність з особливостей відомих світових вокальних шкіл. Цей критерій містить такі показники: а) володіння сукупністю вокально-педагогічних умінь і навичок; б) умінь технічно досконало й емоційно-виразно виконувати вокальний твір; в) знання технологій і методик вокального навчання.

Для розподілу студентів за досягненнями сформованості вокальної культури за очікуваними результатами було введено три рівневі параметри: низький рівень – *репродуктивний*, середній – *конструктивний*, високий –

творчий з відповідними характеристиками.

У третьому розділі **«Експериментальна робота з формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійної підготовки»** нами проведено діагностику реального стану сформованості вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, представлено методику поетапного формування вокальної культури у практиці їх професійної підготовки згідно розробленої організаційно-методичної моделі та подано матеріали перевірки його ефективності засобами математичної статистики.

Поетапна методика формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва здійснювалася протягом трьох років навчання у педагогічному університеті (2011-2014 рр.). Ефективність поетапної методики забезпечувалась поглибленням і ускладненням усіх експериментальних навчальних дій (практичних і теоретичних).

У результаті діагностичного етапу експерименту було виявлено 12,4 % осіб КГ та 12,5 % осіб ЕГ високого рівня вокальної культури; 44,8 % студентів КГ та 45,2 % студентів ЕГ середнього рівня та- 42,8 % осіб КГ та в 42,3 % осіб ЕГ осіб низького рівня. Отже, переважання низького і середнього рівнів сформованості основних структурних компонентів вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва зумовило необхідність пошуків додаткових, більш ефективних методів і форм роботи із студентами, які б сприяли підвищенню рівня їх вокальної культури, здатної забезпечити реалізацію професійних компетенцій.

Перший етап формувальної роботи, **підготовчий**, тривав протягом першого семестру (2011-2012 н. р.) другого курсу та розвивався за такими напрямками: актуалізація та мотивація студентів до набуття вокальної культури та усвідомлення її аксіологічної сутності для майбутнього вчителя музичного мистецтва, встановлення відповідних пріоритетів; поширення знань з музичного вокального (пісенного, ансамблевого, сценічного) мистецтва, розширення музичного репертуару за рахунок поповнення власних інформаційних здобутків; поширення художньо-музичних знань (історичних і теоретичних відомостей про світову вокальну культуру); рефлексія власних можливостей стосовно вокальної культури, поглиблення зацікавленості у підвищенні власного рівня спеціальної вокальної підготовки (звуковидобування, інтонування, дикція, дихання).

На цьому етапі застосовані такі форми роботи: лекції, семінари, індивідуальні заняття, індивідуальні бесіди.

З метою набуття мотивації стосовно аксіології вокальної культури та її формування, набуття відповідної компетентності застосовано низку **методів**: створення індивідуальних репертуарних списків вокальної музики; письмове нотування історичних відомостей про досягнення видатних співаків; пропедевтичне ознайомлення з вокальною спадщиною різних культур засобом перегляду спеціальних Інтернет-програм з конкурсів, фестивалів; складання словників термінів, теоретичних понять з теорії та методики вокальної підготовки; ознайомлення з психолого-педагогічними поняттями

стосовно вікових психологічних особливостей школярів.

Застосування представлених методів **сприяло** набуттю усвідомленої вмотивованості щодо формування власної вокальної досконалості; спонукало студентів до розширення свого репертуару; сприяло виявленню потреби у професійній співацькій діяльності та глибшому розкриттю емоційно-чуттєвого образного змісту шедеврів вокальної культури; ознайомленню з кращими зразками світової вокальної культури і творчістю видатних співаків світу; появі інтересу до педагогічної діяльності.

Другий етап формувальної роботи, *навчально-реалізаційний*, тривав протягом трьох семестрів: другого (другий семестр) і третього (перший і другий семестри) курсів і розвивався за такими напрямками: збереження мотивації стосовно формування власної вокальної культури та залучення студентів до набуття співацької грамотності; поглиблення знань вокального мистецтва (народно-пісенна творчість України та Китаю, ансамблевий спів і оперна культура обох країн), поглиблення музичного репертуару (поповнення власних програм зі співу); поглиблення художньо-музичних знань (відомості про жанрово-стилістичні особливості вокальної культури різних національних культур світу); опанування вокальних методик набуття співацької майстерності; вивчення методик навчання співу студентів; критичне осмислення власних надбань стосовно формування вокальної культури, поглиблення зацікавленості вокальним мистецтвом, підвищення власного рівня зі спеціальної вокальної підготовки (якості тембрового відчуття, імпровізації, художньої інтерпретації тощо).

На цьому етапі застосовані такі форми роботи – лекції-концерти, семінари, індивідуальні бесіди, інтерв'ю з викладачами вокалу, майстер-класи, психолого-педагогічні тренінги, самотійна робота.

З метою формування вокальної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва в школі, поглиблення набутих відомостей і вмінь на попередньому етапі, набуття необхідних знань з методики навчання учнів співу та виховання їх поваги до вокальної культури застосовано низку **методів**: створення електронного накопичувача концертних виступів видатних вокалістів світу; ускладнення власного вокального репертуару (внесення до вивчення творів різних жанрів, стилів, форм); накопичення пісенного репертуару з національної культури (української та китайської), вивчення низки пісень шкільного репертуару для розучування зі школярами на уроках музичного мистецтва (соло, ансамбль); розробка міні уроків музичного мистецтва для різних класів, створення план-конспектів уроків під час педагогічної практики; розробка фрагментів власних музично-творчих проєктів; аналіз програм і підручників «Музичне мистецтво», «Музика» різних авторів; аналіз методик викладання музичного мистецтва в школі з колективним обговоренням їх вдалих і помилкових фрагментів.

Застосування представлених методів **сприяло** надійності вмотивованості щодо формування вокальної культури; підвищенню рівня обізнаності студентів у термінології та основних поняттях педагогічної теорії, мистецтвознавства, вокальної методики; набуттю необхідних професійних

співацьких компетенцій; розвитку вмінь спілкуватись із музичним мистецтвом, колегами та учнівською аудиторією; прояву креативності у підборі музичного матеріалу до лекцій-концертів; появи інтересу до педагогічної діяльності та спілкуванню зі школярами.

Третій етап формувальної роботи, **презентативний**, тривав протягом двох семестрів четвертого курсу і розвивався за такими напрямками: усвідомлено-вмотивованої активізації самовдосконалення з вокальної культури на професійному рівні та розкриття музично-співацького потенціалу студентів, залучення їх до творчої виконавської діяльності; застосування набутих знань з вокальної культури (особливості національної української та Китайської вокальної творчості), презентація власних досягнень з музичного вокального репертуару та участь у просвітницьких мистецьких заходах; застосування художньо-музичних знань, розширення психолого-педагогічних знань і практичних умінь; викладення власної позиції стосовно вокальних методик щодо набуття співацької майстерності, вокальної культури різних країн (доповіді, тези виступів студентів); застосування отриманих знань з методик навчання співу школярів різного віку у педагогічній практиці; презентація власних надбань з формування вокальної культури, поглиблення інтересу до сучасної вокальної культури, презентація результатів вокальної підготовки (самобутність виконавського стилю, оригінальність художньої інтерпретації вокальних творів).

На цьому етапі застосовані такі форми роботи: індивідуальні бесіди та індивідуальні заняття, фестивалі, конкурси; оперний спектакль, консультації, сольний концерт, самостійна робота, урок музичного мистецтва в школі, психолого-педагогічні тренінги, оперні спектаклі.

З метою вдосконалення процесу формування компонентів вокальної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, закріплення отриманих знань, набутих умінь і навичок на попередніх етапах, придбання необхідних умінь застосовувати методику навчання учнів музичного мистецтва (співу), проведення просвітницької та позакласної роботи в школі, розширення діапазону знань і компетенцій студентів та учнів з вокальної культури, активізації індивідуальної та колективної форм творчості застосовано низку **методів**: створення Інтернет-презентацій з історії вокальної культури і концертної діяльності видатних вокалістів, колективне обговорення вокальних методик; відеозвіти про проведення педагогічної практики в школі; представлення на студентських конференціях зразків наукової творчості (доповіді, аналіз пошуку інноваційних методик тощо); захист творчо-виконавських проєктів (тематичні фрагменти уроків музичного мистецтва в школі, позакласні заходи, музичні «батьківські» вечори тощо); презентація власної стильової інтерпретації вивчених самостійно та з педагогом вокальних творів.

Застосування представлених методів **забезпечило** ціннісне ставлення до світової вокальної культури, володіння значним комплексом корисних і функціональних методів володіння голосом; перспективне бачення студентами професійного самовдосконалення в опануванні вокальними

методиками; обізнаність у вокальній традиції та сучасних вокальних трендах; здатності до самореалізації у професійній вокальній діяльності; передачу учням досвіду власної співацької вправності та пісенного репертуару; закріплення інтересу до спілкування з різними вокальними творами, зі слухачами під час їх виконання; зацікавленість у педагогічній праці.

Таблиця 1

Динаміка зростання рівнів сформованості структурних компонентів вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва (констатувальний і формувальний зрізи, %)

Компоненти	Рівні	Констатувальний експеримент		Після проведення формувального експерименту (підсумковий зріз)	
		КГ (Г2)	ЕГ	КГ (Г2)	ЕГ
Мотиваційно-ціннісний	Високий	13,3	13,5	13,3	29,8
	Середній	42,9	43,3	46,7	50
	Низький	43,8	43,2	40	20,2
Когнітивний	Високий	8,6	8,7	9,5	29,8
	Середній	47,6	47,1	49,5	57,7
	Низький	43,8	44,2	41	12,5
Творчо-виконавський	Високий	15,2	14,4	16,2	28,8
	Середній	44,8	45,2	46,7	65,4
	Низький	40	40,4	37,1	5,8

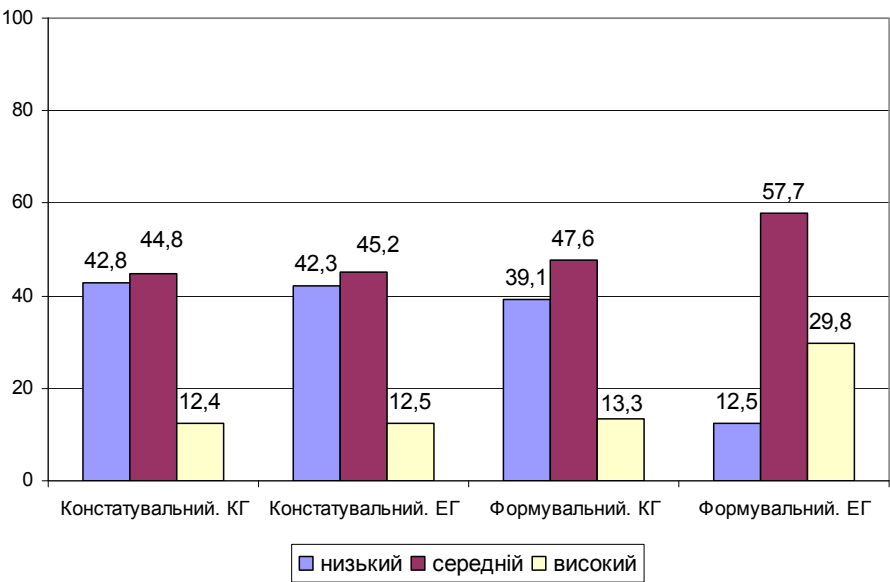

Рис. 2. Порівняльна діаграма загальних результатів експерименту

Унаслідок упровадження у процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва запропонованої методики відзначено позитивну динаміку з усіх компонентів (табл. 1, рис. 2).

Для порівняння розподілів студентів контрольних і експериментальних груп за рівнями сформованості структурних компонентів вокальної культури ми

використовували статистичний критерій Пірсона χ^2 , який дозволив зіставити два емпіричні розподіли та зробити висновок про те, чи узгоджуються вони між собою. Результати розрахунків зведено у відповідній таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння розподілів контрольних і експериментальних груп за рівнями сформованості структурних компонентів вокальної культури на констатувальному та підсумковому зрізі за критерієм Пірсона χ^2

	Емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 при порівнянні КГ і ЕГ (констатувальний зріз)	Емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 при порівнянні КГ і ЕГ (підсумковий зріз)
Критерій 1	0,0051	7,2291*
Критерій 2	0,0427	22,7524**
I компонент	0,0062	13,5069**
Критерій 3	0,0689	26,6753**
Критерій 4	0,0047	31,9173**
II компонент	0,0053	27,3948**
Критерій 5	0,0446	23,9464**
Критерій 6	0,0060	39,3633**
III компонент	0,0275	30,8771**
Узагальнені результати	0,0065	21,8456**

Примітка: * – розбіжності між розподілами значущі на рівні 0,05; ** – на рівні 0,01.

Аналіз розрахунків дозволяє констатувати на початку експерименту незначну розбіжність між розподілами контрольних та експериментальних груп за всіма показниками і компонентами (емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 не перевищує критичне значення 5,99). Після експерименту, навпаки, спостерігаємо значну розбіжність між розподілами контрольних та експериментальних груп за рівнями сформованості всіх показників і компонентів (емпіричне значення критерію Пірсона χ^2 перевищує критичне значення 5,99).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми, що знайшло відображення у теоретичному обґрунтуванні методики формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в системі професійної музично-педагогічної освіти вищої школи, розробці, її впровадженні та експериментальній перевірці. Результати проведеного дослідження та розв'язання поставлених завдань дали підстави для таких **висновків** :

1. У результаті аналізу наукової літератури стосовно вокальної культури як складової професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва доведено, що, незважаючи на наявні теоретичні висновки стосовно вокальної підготовки студентів у педагогічному університеті, залишається необхідність спеціальної наукової уваги до обраної проблеми з метою підвищення

ефективності її формування у бакалаврів, майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки мало дослідженими залишаються специфічні проблеми їх виконавської вправності, емоційних відчуттів, діалогового художнього спілкування зі слухацькою аудиторією, у тому числі шкільною. Культура, як продукт науково-теоретичного знання, розглядається вченими у різних смислових контекстах, у змістовому полі яких виявлені сучасні підходи до розуміння сутності базових складових поняття культура: духовна культура, професійна культура, художня культура, естетична культура, музична культура, вокальна культура.

2. Професійна культура вчителя представлена як ступінь сформованості його духовної культури. Виділення вокальної культури, як однієї із найважливіших складових професійної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, зумовлене специфікою його майбутньої фахової діяльності як такого, хто здатний відтворювати і збагачувати культуру суспільства, починаючи зі шкільного середовища. Ми розуміємо вокальну культуру як систему взаємозалежних елементів, що взаємодіють і взаємообумовлюють один одного: знання, компетенції, якості, здібності майбутніх учителів музичного мистецтва, що забезпечують їх професійну педагогічну та виконавську діяльність. Спираючись на теоретичні висновки та практичні здобутки з вітчизняної вокально-педагогічної спадщини, ми пропонуємо своє розуміння поняття *«вокальна культура майбутніх учителів музичного мистецтва»*: *це здобута та сприйнята особистістю сукупність професійно значущих компетенцій, які за рахунок власних індивідуально-особистісних якостей і вокально-технологічних досягнень забезпечують майбутнім учителям музичного мистецтва ефективне самовдосконалення і творчу навчально-виховну та виконавську діяльність із школярами. У контексті представленого розуміння вокальної культури учителів музичного мистецтва нами усвідомлено, що формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва – це вдосконалення власних якостей, здібностей, збагачення особистістю вчителя музичного мистецтва знань, компетенцій у процесі професійної підготовки, необхідних для успішної майбутньої педагогічної та виконавської діяльності.*

3. З'ясовано, що вокальна культура є важливим компонентом фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах. Це отримало висвітлення у психолого-педагогічній та науково-методичній літературі й уможливило розкриття структури вокальної культури як комплексу складових системного характеру. Структурні компоненти вокальної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва розглянуто в контексті розуміння професіоналізму майбутньої професійної діяльності вчителя. Обґрунтування структурних компонентів вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва як педагогічної категорії дало підстави виокремити такі: *мотиваційно-ціннісний* для усвідомлення художньої цінності шедеврів вокального мистецтва та їх виконавців, спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва на професійно-педагогічну роботу в школі; *когнітивний*, спрямований на збагачення

знаннєвого тезаурусу, мисленнєву розвиненість та інтелектуальний досвід, здатність до моделювання і професійних дій, передачі музично-естетичної інформації школярам; *творчо-виконавський* для формування спроможності майбутніх учителів володіти сукупністю вокально-методичних компетенцій, з інтересом проявляти комунікативно-виконавську активність, творчу ініціативність, які складають єдину систему функціонування.

4. Розкрито сутність процесу формування вокальної культури в контексті психолого-педагогічного знання, що дало можливість обґрунтувати складові функціонування поетапної **організаційно-методичної моделі** формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, яка містить необхідні педагогічні умови, розроблені критерії та відповідні показники оцінки сформованості досліджуваного феномена з урахуванням діяльнісного, особистісного та системного підходів; рівні сформованості та поетапне розгортання цього процесу. Серед застосованих *педагогічних умов* нами виокремлені такі: організація у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців мистецтва творчого культурно-освітнього середовища; спонукання ініціативності студентів до власної вокальної діяльності; застосування варіативності форм і методів вокального навчання; активного вдосконалення виконавської майстерності майбутніх фахівців мистецтва шляхом залучення їх до процесу колективної творчої концертно-виконавської діяльності.

У результаті застосування розглянутих педагогічних умов і відповідних методів забезпечувалась реалізація необхідних *освітньо-виховних функцій*, серед яких основними ми вважаємо: *емоційно-ціннісну* функцію (що ґрунтується на реалізації шляхів і методів залучення особистості до духовних, морально-естетичних цінностей засобами вокального мистецтва), *емпатійно-гуманістичну* функцію (в основі якої покладено механізм децентрації, що передбачало прояв чуйності, співпереживання партнерів – учасників естетичної дії, опосередкований музично-естетичним співпереживанням художньо-образному змісту вокальних творів, залучення до емоційно-естетичної активності учнів); *професійно-майстерну* функцію (спрямовану на набуття виконавського вокального, акторського технічного, викладацького досвіду); *творчу* функцію (на основі якої формувалась культура особистості, зростання її з пасивного об'єкта зовнішнього вокально-педагогічного впливу на суб'єкт вокального самовдосконалення).

5. Організація експериментальної роботи потребувала розробки критеріального апарату, до якого ввійшли комплекс *критеріїв* оцінки досягнень студентів у процесі формування їх вокальної культури, та їх *показники*, які узгоджено зі структурними компонентами досліджуваного феномена: *міра сформованості ціннісно-естетичних орієнтирів* передбачала стійке бажання набуття власної вокальної культури та розкриття її цінності для отримання загальної музично-мистецької ерудиції школярів. Означений критерій містить такі показники: а) сформованість мотивації до художньо-естетичного спілкування з мистецтвом; б) націленість на пізнання пісенних традицій вітчизняної та світової вокальних шкіл; в) співацьке самовдосконалення; *міра емоційної вмотивованості*, передбачає

сформованість стійкого інтересу до музичного мистецтва, емоційне відчуття художньо-естетичної цінності світових шедеврів вокального мистецтва. Означений критерій містить такі показники: а) вільне орієнтування у стилях і жанрах вокального музичного мистецтва; б) відчуття світової й української музичної культури в обсязі програми вищого навчального закладу; в) наявність розуміння цінності вокального мистецтва; *міра інформаційної обізнаності* передбачає цілісність естетичних, вокально-педагогічних і мистецько-професійних знань. Цей критерій вимірюватиметься за такими показниками: а) розвиненість художньо-естетичного кругозору; б) знання естетичних, психолого-педагогічних закономірностей впливу мистецтва на художньо-естетичний розвиток особистості; в) здатність інтегрувати здобуті знання у практичній педагогічній і виконавській діяльності; *наявність музично-інтелектуального досвіду студентів*, що передбачає широку ерудованість у музично-освітній галузі, значний обсяг знань з науково-теоретичних понять. Означений критерій містить такі показники: а) вміння сприймати та оцінювати естетичні об'єкти; б) стійкий інтерес та захопленість вокально-педагогічною діяльністю; в) вміння адекватно оцінити набутий навчальний і виконавський досвід; *ступінь виконавської та комунікативної активності*. Цей критерій передбачає наявність педагогічного і вокального концертно-виконавського досвіду, вміння спілкуватись із аудиторією, вміння демонструвати творчу діалогову взаємодію у колективному виконавстві. Він містить такі показники: а) здатність до самостійного втілення художньо-образного змісту вокальних творів; б) уявне емоційно-чуттєве спілкування з художнім твором і слухацькою аудиторією; в) здатність до колективної творчої концертно-виконавської діяльності, її активність; *міра обізнаності та досвідченості у теорії й технології вокального навчання* передбачає знання з теорії та історії вокальних методик, обізнаність з особливостей відомих світових вокальних шкіл. Цей критерій містить такі показники: а) володіння сукупністю вокально-педагогічних умінь і навичок; б) уміння технічно досконало й емоційно-виразно виконувати вокальний твір; в) знання технологій і методик вокального навчання.

Одержані в процесі аналізу науково-методичної літератури теоретичні положення, критеріальний апарат дали можливість виділити три *рівні* сформованості вокальної культури майбутніх фахівців мистецтва: високий (творчий), середній (конструктивний) і низький (репродуктивний).

6. Проведений діагностичний етап експерименту дозволив виявити високий, середній і низький рівні вокальної культури студентів. За результатами констатувального експерименту було виявлено серед досліджуваних 12,4 % осіб КГ та 12,5 % осіб ЕГ високого рівня вокальної культури; 44,8 % студентів КГ та 45,2 % студентів ЕГ середнього рівня та - 42,8 % осіб КГ та в 42,3 % осіб ЕГ осіб низького рівня. Отримані результати зумовили необхідність упровадження організаційно-методичної моделі формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Отже, наявність значної кількості студентів на низькому та середньому рівнях сформованості структурних компонентів вокальної культури зумовило необхідність пошуку

шляхів її підвищення у процесі професійної підготовки. Урахування недостатньо розвиненого інтересу до вокальної культури в більшості респондентів зумовило активне впровадження, як одного з основних чинників впливу на її формування, колективної творчої концертно-виконавської діяльності, створення у межах професійної підготовки Оперної студії Інституту культури і мистецтв, що стало поштовхом до активізації творчої концертно-виконавської діяльності.

Реалізацію запровадженої методики здійснено поетапно впродовж формувального експерименту, узагальнення результатів якого щодо його ефективності дозволило зробити висновок про їхню достатню вагомість. Унаслідок упровадження в процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розробленої методики засвідчено позитивну динаміку.

Підводячи підсумки досягнень студентів за визначеними компонентами, зазначимо, що їх мотивація зорієнтована на підвищення власної вокальної культури та роботу зі школярами і змінились на краще на 16,3 % (в ЕГ), результати з когнітивного компонента покращились на 21,1 % (ЕГ), а з творчо-виконавського компонента – 31,7%. Звертаючи увагу на зміни результатів низького рівня по всіх компонентах, зауважимо, що найбільш результативними стали методи формування творчо-виконавського компонента, кількість осіб на низькому рівні зменшилась на 34,6 % (ЕГ). Зауважимо, що й інші компоненти вокальної культури за запропонованою методикою сформувались зі значними позитивними змінами (зменшення осіб ЕГ на низькому рівні дорівнює 23 % за мотиваційно-ціннісним і 31,7 % за когнітивним компонентами). Такий результат став позитивним наслідком ще й завдяки відкриттю Оперної студії, накопиченню культурних надбань у процесі колективної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз отриманих під час контрольного зрізу результатів засвідчив, що в ЕГ відбулися позитивні зміни у формуванні вокальної культури. Відзначено зростання кількості осіб з високим рівнем вокальної культури до 29,8% в ЕГ, тоді як у КГ – до 13,3%; із середнім рівнем – до 57,7% (ЕГ), у КГ – до 47,6%. Зафіксовано зменшення кількості осіб з низьким рівнем вокальної культури в ЕГ майже на 30%, (у КГ – майже на 4%). Отже, у результаті експерименту переконливо доведено ефективність запропонованої методики й підвищення рівня сформованості вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Сучасні потреби вдосконалення вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва уможливають подальші науково-теоретичні та методичні розробки. Отримані результати створюють перспективи побудови моделі формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва; удосконалення критеріїв і обґрунтування рівнів формування вокальної культури фахівців, які вдосконалюють власні професійні здобутки та розвиток вокальної культури своїх вихованців у загальноосвітній школі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Чжу Цзюньцяо. Підготовка будущего преподавателя по классу вокала

в высшем учебном заведении художественного направления / Чжу Цзюньцяо // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – № 20 (231). – Ч. III. – С. 157–161.

2. Чжу Цзюньцяо. Змістовні етапи формування вокальної культури майбутнього вчителя музики / Чжу Цзюньцяо // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ : ЛНУ, 2012. – №22 (257). – Ч. VII. – С. – 174-180.

3. Чжу Цзюньцяо. Особливості формування музичної культури школярів засобами музичного мистецтва / Чжу Цзюньцяо. – Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - №18 (277). – Ч. II. – Луганськ, 2013. – С. 206-213.

4. Чжу Цзюньцяо. Формування вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва у процесі фахової підготовки / Чжу Цзюньцяо // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім.М.П. Драгоманова; ред. кол. Н.В. Гузій (відп. ред.). – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип.22 (32).– С. 53–57. – (Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики).

5. Чжу Цзюньцяо. Зміст і структура вокальної культури як наукової категорії / Чжу Цзюньцяо // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Вип. 143, Серія : Педагогічні науки. – Кіровоград, 2016. – С. 226–230.

6. Чжу Цзюньцяо. Критеріальний апарат та його рівневі характеристики у формуванні вокальної культури майбутнього викладача музичного мистецтва / Чжу Цзюньцяо // Актуальні питання мистецької освіти та виховання : зб. наук. праць : випуск 1-2 (5-6) / гол. ред. Ніколаї Г.Ю.– Суми : Мрія, 2015. – С. 191-200.

7. Чжу Цзюньцяо. Формування музичної компетентності майбутніх фахівців музичного мистецтва / Чжу Цзюньцяо // Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності : зб. наук. праць. – Луганськ : Янтарь, 2013. – С. 216-217.

Статті у міжнародних фахових виданнях

8. Zhu Junqiao. The formation of vocal culture students of art-pedagogical skills / Zhu Junqiao // ViataTa. – 2013. – nr. 3 (78). – P.34–35.

9. Zhu Junqiao. Diagnostic Content Formed of Song Cultural Music Art teachers training / Zhu Junqiao // European Applied Sciences. – № 10. – Germany, 2015. – P.26-29.

Матеріали науково-практичних конференцій

10. Чжу Цзюньцяо. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокальної роботи в школі / Чжу Цзюньцяо // X Всеукр. наук.-методична конф. «Вища освіта: проблеми і шляхи забезпечення якості». 28-29 лист. 2013; Київ. - НТУУ «КПІ». – Київ, 2013. – С.476–480.

11. Чжу Цзюньцяо. Формування музичної компетентності майбутніх фахівців музичного мистецтва з КНР / Чжу Цзюньцяо // Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності : зб. наук. праць : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. 21-22 листопада 2013 року. – Луганськ : Янтар, 2013.– С. 216–217.

АНОТАЦІЇ

Чжу Цзюньцяо. Формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, -Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2016.

Дисертація містить результати дослідження формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах їх професійної підготовки.

Проаналізовано стан обраної проблеми у науково-методичній літературі, теорії та практиці професійної підготовки студентів. Визначено зміст, структуру вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, творчо-виконавський компоненти, схарактеризовані специфічні особливості її функціонування й формування у педагогічній ВШ. Визначено організаційно-методичні засади формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, що включали педагогічні умови, методичний комплекс, критерії, що забезпечило ефективне розгортання поетапного процесу експериментальної роботи. Результативність застосованої методики виявилась у позитивній динаміці рівнів (високий, конструктивний, репродуктивний) сформованості вокальної культури студентів експериментальної групи за всіма критеріями і їх показниками порівняно з контрольною.

Ключові слова: вокальна культура, вчитель музичного мистецтва, поетапна методика формування.

Чжу Цзюньцяо. Формирование вокальной культуры будущих учителей музыкального искусства в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2016.

Диссертация содержит результаты исследования процесса формирования вокальной культуры будущих учителей музыкального искусства в процессе их профессиональной подготовки.

Проанализировано состояние избранной проблемы в научно-методической литературе, теории и практике профессиональной подготовки студентов. Определены содержание, структурные компоненты вокальной культуры будущих учителей музыкального искусства (мотивационно-ценностный, когнитивный, творческо-исполнительский), охарактеризованы специфические особенности ее функционирования и формирования в педагогической высшей школе. Определены организационно-методические основы формирования вокальной культуры будущих учителей музыки, в которые вошли педагогические условия, методический комплекс,

критериальный аппарат, что обеспечило эффективность поэтапного процесса экспериментальной работы.

Указано, что в результате применения рассмотренных педагогических условий и соответствующих методов обеспечивалась реализация образовательно-воспитательных функций, основные из которых: эмоционально-ценностная, которая основывается на реализации путей и методов привлечения личности к духовным, морально-эстетическим ценностям средствами вокального искусства; эмпатийно-гуманистическая – в основе которой положен механизм децентрации, что предусматривает проявление чуткости, сопереживания участников эстетического действия, опосредствованного сопереживанием художественно-образному содержанию произведений, привлечение к эмоционально-эстетической активности учеников; профессиональная функция, направленная на приобретение исполнительского вокального, актерского технического, преподавательского опыта; творческая функция, на основе которой формировалась культура личности, рост ее из пассивного объекта внешнего вокально-педагогического влияния на субъект самосовершенствования. Результативность внедренной методики проявилась в положительной динамике уровней (высокий, конструктивный, репродуктивный) сформированности вокальной культуры студентов экспериментальной группы по всем критериям и их показателям по сравнению с контрольной.

Ключевые слова: вокальная культура, учитель музыки, поэтапная методика формирования.

Zhu Junqiao. Formation of Vocal Culture of the Future Teachers of Music Art in the Process of Professional Training. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.04 - theory and method of trade education. - National pedagogical university of M.P. Dragomanova. - Kyiv, 2016.

The dissertation contains the results of the study of the formation of the vocal culture of the future teachers of music art in the course of their professional training. It has been analyzed the state of the selected problems in the scientific and methodical literature, theory and practice of professional training of students. Determined the content, the structural components of the vocal culture of the future teachers of music art (motivational and evaluative, cognitive, creative and performing), characterized by specific features of its operation and formation in pedagogical higher school.

Defined organizational and methodical bases of formation of vocal culture of the future teachers of music, which included the pedagogical conditions methodical complex, criterial apparatus that ensured the effectiveness of the process of gradual experimental work. The effectiveness of the implemented methodology manifested in the positive dynamics of the levels (high, constructive, reproductive) formation of vocal culture of students of the experimental group on all of the criteria and their performance compared to the control.

Keywords: vocal culture, music teacher, gradual formation technique.

Підписано до друку 19.12.2016 р. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 пр. Зам. № 460

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.